

YÛNUS EMRE'DE İNSAN SEVGİSİNİN BOYUTLARI

Metin KARADAĞ*

ÖZET

Türk Halk Şiiri'nin en önemli isimlerinden biri olan Yunus Emre, insancıl şiirleri ile evrensel bir üne kavuşmuştur. Yunus, bir barış, dostluk ve eşitlik şâiridir. O'nun şiirleri tüm dünya için de dostluk ve huzur kaynağıdır.

SUMMARY

The Dimensions of Humanisme in the Poetry of Yunus Emre

Yunus Emre, one of the most important poet in the Turkish folk-poetry have universalfame because of his humanity poems. He has quite a few poets about peace, friendship and equality. His poems are source of the humanity and presence for all the world.

Türk edebiyatının evrensel boyutlu seçkin simalarının başında gelen ve içinde bulunduğumuz yıla adını ve sevgi kavramını veren gönüller şâiri Yunus Emre; üzerinde en çok araştırmalar yapılmış, popüler veya akademik yazılar ya-

* Yard. Doç. Dr.; Necatibey Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.

zılmış kişilerin de önde gelenlerindedir. Yûnus Emre üzerine söylenmiş, yazılmış bu denli geniş çaptaki bilgi birikiminin ardından geriye fazla birşey kalmadığı, öteden beri söylenmektedir. Bu çalışmamızda -sahamızı da ilgilendirmesi itibarıyla- Yunus Emre'nin Halk Edebiyatı ana çatısı altında Tekke şiiri İÇİN-DEKİ YERİNİ kısaca belirtirek O'nun şiirlerindeki sevgi ve insancılık temlerini, barış mesajlarını sunmaya çalışacağız.

Türk Halk Şiiri, öteden beri I. Anonim (ortak) Halk Şiiri, II. Saz Şiiri, (Âşık Edebiyatı) ve III. Tekke Şiiri ana başlıklarında incelenmektedir. Her bölümün kendine özgü yapısal ve biçimsel özellikleri bulunduğu gibi, ortak yanları da vardır.

Orta Asya coğrafyaları içinde göçebeliğin doğal sonuçları olarak çok çeşitli din ve kültürlerin etkilerinde olan Türklerin İslamı kabulü ile bambaşka bir hayat tarzına, düşünce ve sanat vadisine girdikleri görülmektedir. Yeni dine büyük bir içtenlikle bağlanan bu köklü ulus, geçiş yolları ve yeni yurtlarında İran ve Arap kültürlerini de tanımaya başlayarak heyecan ve vecdin doruklarında kalem oynatmaya; gönül coşkusunu engel tanımadan yaymaya başladı.

Asya topraklarının mistik havasından fıkkarak gelen bu coşku dalgaları Azerbaycan, Anadolu ve Volga boylarına kadar yayıldı. Hacı Bektaş-ı Veli, Ahmed Fakih, Şeyyad Hamza, Kaygusuz Abdal gibi odak isimlerle tohumlanan "sırr-ı hikmet" şâirleri XIII. yüzyılda, artık Tekke Edebiyatı adıyla tanıyacağımız mistik mâna ve ruh âlemini, Türk insanının fikir ve estetik vasıflarıyla çizgileriyorlardı.

İşte Yûnus Emre de bu devrenin en parlak, en engin, en coşkulu şâiri olarak ortaya çıkmış, yüzyıllar boyunca, insanlık âlemine ayırım gözetmeyen, nurlu mesajını sunmuştur.

Hem tekke edebiyatımızın, hem de Yûnus'un insana bakış açısında -şüphesiz- tasavvuf sisteminin büyük rolü vardır. Tasavvuf erbâbının insan anlayışını, kaynaklar şöyle aktarıyor:

"İnsan suîlerce âlemin özüdür, özetidir. Tanrı mazharlarının en üstünüdür; en olgunudur. Kâinatın gayesi, yaratılışın sebebi, insandır. Varlıkların her biri, Tanrı'nın bir adının, bir sıfatının mazharıdır: İnsan, bütün varlıkların sonudur; Tanrı sıfatlarının tümünün tecellisine mazhar olanıdır. Kâinat âdeta bir cesettir, insan onun canıdır. Kâinat bir bedendir, insan onun gözüdür. (...) Sufilere göre insan, yüce âlemden, unsurlardan, üç çocuktan (Cisimler, hayvanlar, bitkiler) süzülüp gelmiştir. Görünüşte âlem insana göre çok büyüktür; fakat insan; âlemde küçük olmakla beraber büyük âlem, çekirdeğin meyvede, meyvenin ağaçta bulunması gibi insanda dürülmüştür. Tanrının bütün sıfatlarına mazhar olan insan yeryüzünde Tanrı halifesidir. Fakat bu makama sahip olmak için insanın,

insanlığını bilmesi, insan olması gerekir. Kendi izafi varlığından geçip Tanrı varlığıyla var olan insanın iradesi, Tanrı iradesi olur"¹.

XIII. yüzyılda bu hareketin Anadolu'da biçimlenmesi rastlantı değildir. Çeşitli siyasi, sosyal ve kültürel çalkantıların olduğu bir dönemdir, bu yüzyıl. Sayısız savaşlar, yıkımlar, istilâlar Anadolu insanının yalnız günlük yaşantısını, esenliğini bozmakla kalmamış, onun ruhunu da sarsmış, ızdırapla kader yoldaşlığına sebep olmuştur.

İşte tekkeler, çaresizliğin kahırlı kısılcığında kalmış geniş kitleler için birer manevi sığınma merkezleri, rûh ve gönüller için de birer coşku kaynağı olmuşlardır. Moğol istilasının kanlı yayılmacılığı, kitleleri Batı'ya sürüklemiş, Türkistan ve Horosan'dan binlerce sufi, Anadolu'yu yurt edinmiştir. Onların dinsel ağırlıklı şiirleri, tekkelerden başlayarak tüm Anadolu'ya yayılmış, Türk kültürü etkisini de içinde özümleyerek Türk Tekke Edebiyatını oluşturmuştur.

Bu kuruluş döneminin ilk eserleri, halk tarafından birer ilahî tebliğ biçiminde algılanmış, coşku ile besimsenerek huşu ile korunmuştur. Yüzyılların ardından bize gelen Yesevî'nin, Hacı Bektaş'ın, Yunus'un sesini, işte halkın bu tutumuna borçluyuz.

XIII. yüzyıldan, XX. yüzyıla kadar geçen zaman içinde sayısız tekke şâiri yetişmiş; zengin, coşkulu dizelerle bezeli birçok şiir yazılmış, söylenmiştir. Bunlar içinde Yunus'u eşsizleştiren, O'na evrensel boyut kazandıran, Türk ve İslâm olmasının ötesinde, kendisini bir "dünya şâiri" saydıran özgün yanı nedir?

Bu soruya ARAYACAĞIMIZ CEVAP - BU ÇALIŞMANIN DA TEMELİNİ oluşturacaktır: Yunus'u yücelten, dünya milletlerinin gönüllerinde taht sahibi yapan yönü, O'ndaki engin "insan sevgisi" dir. O'nun şiirlerinden hareketle insana bakışı, insan sevgisine yönelişi yorumlamaya çalışacağız.

Yunus'u unutulmazlar arasına koyan özellikleri konusunda elbette, O'nun sanatçı olarak özgünlüğü de önemlidir: "... Yunus'un şiirinde güzelliği temin eden başlıca üslûp vasıtaları sadelik, âhenk ve yoğunluktur. Yunus genellikle insanı hareket halinde gösteren aktif ifadeler kullanmıştır. Bu da O'nun rûhunda İslâm mistizmine rağmen, atlı göçebe medeniyetine has özellikleri muhafaza ettiğine bir delil sayılmaktadır."².

Yunus'un yaşadığı devir, bir çalkantılar, bunalımlar dönemidir, demiştik. Anadolu'nun karanlık ufuklarını çok iyi gözlemleyen Yunus, içinde yaşadığı toprağın insanlarını da şüphesiz çok iyi taniyordu. Halka mal olmuş bir sanatçının, halkla iç içeliği, birlik ve bütünlüğü tartışılmaz. Ayrıntılarla bilinmemesine rağmen hayatının genel seyri; basit, yalın, doğru sözlü bir toprak adamı kimliğini ortaya koymaktadır. İşte bu Anadolu insanının aşka, barışa çağrısı, önce aşk

1 Abdülbaki Gölpınarlı; 100 Soruda Tasavvuf, s. 61.

2 Mehmet Kaplan; Edebiyatımızın İçinden, s. 11.

odağında temellenmiş, temiz bir inançla örülmüş, gönül zenginliğiyle de çağları aşmıştır. Yûnus'ta sevgi, yaşamanın amacıdır. Yûnus'un aşk anlayışı şu dizelerde yoruma gerek bırakmayan bir biçimde yansımakta:

İşidin ey yârenler
Aşk bir güneşe benzer
Aşkı olmayan gönül
Misâl-i taşa benzer

Taş gönülde ne biter
Dilinde ağu tüter
Nice yumşak söylese
Sözü savaşa benzer

Aşkı var gönül yarar
Yumşanır muma döner
Taş gönüller kararmış
Sarp katı kışa benzer

Geç Yûnus endîşeden
Gerekse bu bîşeden
Ere âşık gerek önden
Ondan dervîşe benzer

Sevgiden yoksun bir insanın taştan farksız olduğu; gönlünün çoraklaşacağı, dilinden ağu salınacağı, Türkçe'nin nefis akıcılığıyla vurgulanıyor, bu dizelerde. Aşka bulanmış gönül ise, mum misâli yumuşak, insancıl, hoşgörülüdür. Aşksız taş gönüllerin sarp, katı kışa benzetilmesi de, "Ere aşk gerek önden" dizesiyle güzel bir anlam bütünlüğü oluşturuyor.

Yûnus, bir yumuşaklık, hoşgörülülük bestesidir âdeta. Ama aşksızlara hiç ödün vermez:

Aşksızlara benim sözüm
Benzer kaya yankısına
Bir zerre aşkı olmayan
Belli bilin yabandadır

diyerek, hayatı da aşk temeline kurar:

Kişi âşık olmak gerek
Mâ'şûkunu bilmek gerek
Aşk oduna yanmak gerek
Ayruk odun yanmaz ola

Aşkın rehberliği Yûnus'a imâm: çoğu kere insan kavramını bütünleştirdiği gönüller ise cemaattir. İnsan yüzünde Kibleyi gören muhteşem bir insancılık vurgulanıyor şu dizelerde:

Aşk im âmdir bize gönül cemaat
Dost yüzü Kible, dâimdir salât

Aşksızlara verme öğüt
Öğüdünden anlar değil
Aşksız adam hayvan olur
Öğüt bilür değil

Dört büyük semavî kitabı okuyup özümlediğini söyleyen Yûnus meşakatli ama mutluluk kaynağı olan doğru yolu aşka bulur:

Dört kitabın mânâsın okudum tahsil ettim
Aşka gelince gördüm bir uzun hece imiş

"Yûnus Emre, bugünün insanı değildir. Son araştırmalara göre 1240-1322 yılları arasında yaşamıştır. Bineanaleyh onun şiirleri aynı zamanda çağı ile de yakından ilgilidir. Şaşırtıcı olan o çağın şartları içinde doğmuş ve yaşamış olan bir insanın yüzlerce yıl sonra da millet ve dünya çapında bir değer ifade edebilmesidir. İnsan buna bakarak bazı hakikatlerin ebedi olabileceğine inanıyor.

Bilinmesi gereken başka bir hakikat daha var: Yûnus Emre tek başına değildir. Söylediği fikirleri bizzat yaratmıştır. Söyleyiş kendisininidir ama söyledikleri gelenekten gelir. Yûnus Emre'de bugün hayran olunan fikirleri, Türk halkı yüzyıllar boyunca yaşamıştır. Yûnus Emre, Türk milletinin benimsediği ortak dünya görüşünün ifâdesidir. O'na bir de bu açıdan bakmak gerekir.

Yûnus Emre şiirlerinde iyi insanı umumiyetle bitki âleminden alınma sembollerle anlatır. O'na göre iyi insan demek olan derviş, meyvalarından 'İl ü şar'ın istifade ettiği mübarek bir ağaçtır. Bu ağacın yaprağı dertli için dermandır. Etrafına iyilik dağıttığı için herkes bu ağaca sarılır. Yûnus'un bu ağaç-derviş sembolüne dayanan fakat başka incelikleri de olan şiiri şöyledir:

Her kim kime dervişlik bağışlana
Kalbi gide pâk ola gümüslene
Nefsinden müşk ile anber tüte
Budağından il ü şar yimişlene
Yaprağı dertlü için derman ola
Gölgesinde çok kademeler işlene
Âşıkın gözü yaşı hem gül ola
Ayağından saz bitüp kamışlana
Cümle şâir dost bağçesi bülbülü
Yûnus Emre orada dürraclana"³

3 Prof. Dr. Mehmet Kaplan; "Yunus Denen Ağaç", Hisar, S. 93, s. 6.

Yûnus, samimi inançlı bir müslümandır. Çeşitli şiirlerinden bu inancın sırat-ı müstakimden ayrılmayan birçok yanlarını görürüz. O'nu yüceliğe taşıyan, Türk ruhunu, sonsuz tarihi olan Anadolu'yu özümlemesi; yüzyılların engeline rağmen muhteşem bir dil yetisiyle bize aktarmasıdır. Böylelikle özgünlüğe ulaşan Yûnus "âşık olan, birliğin özünü anlayıp hür, canlı penceresiz, kapısız ruhu ile seven, itihad ile Allah'ı bulan oldu. Mistik ateşinden başka, insan olduğu için Yûnus'u seviyoruz"⁴.

Yabancı bir bilim adamı olan Yves Regnier, "Le Divan por Younous Emre" adlı eserinin önsözünde der ki "Yûnus her zaman canlı bir adam olup evrensel rûhu ile hayatı ve ölüm ötesini biliyordu. Tevazu Yûnus'u yüceltip aşk yoluna çıkardı. Yûnus, dilsizin dilini bildi. Çünkü Celâleddin Rumî 'Dilsizin dilini öğreniniz' diye buyurdu"⁵.

Yûnus'un en güzel ve mânalı dizelerinden biri olan

BİR BEN VARDIR BENDEN İÇERÜ

deyişini Descartes'in "Düşünüyorum, o halde varım" cümlesiyle karşılaştıran Prof. Dr. Mehmed Kaplan, büyük bir fikir varlığına dikkat çekerek Yûnus Emre'nin insan anlayışını şöyle yorumlar:

"İnsan kendi içinde bir âlemdir. Onda hiçbir varlıkta olmayan bir rûh vardır. Kâinatın sırrı, belki de insanoğlunun içindedir. Yûnus şiirleriyle işte bunu ortaya koyuyor. Bugünün existantialiste filozofları da aynı fikirden hareket ediyorlar. Maddeyi ve dünyayı bırakarak dikkatlerini insana, insanın içine çekiyorlar. Ben ve benlik fikri onların da düşüncelerinin ağırlık noktasını teşkil ediyor"⁶.

"Yûnus'un şiirinde güzelliği temin eden başlıca üslûp vasıtaları sadelik, âhenk ve yoğunluktur. Yûnus genellikle insanı hareket halinde gösteren aktif ifadeler kullanmıştır. Bu da onun rûhunda, İslâm mistizmine rağmen, atlı göçebe medeniyetin has özellikleri muhafaza ettiğine bir delil sayılabilir"⁷.

Yûnus'un alçakgönüllüğü yanında hoşgörüsü de evrensel boyutlardadır. Kendi çağında savaşlar, isyanlar ve istilâlar içinde kanlara boyanmış Asya ile Avrupa arasında aydınlık ufuklar açan bazı deyişleri, hâlâ benimsetilmesine çalışılan toplumsal barış özleminin temelidir:

HAKKI GERÇEK SEVENLERE / CÜMLE ALEM KARDEŞ GELİR

4 Dr. Anna Masala; "Yunus Emre'de İnsan Sevgisi", Hisar, S. 94, s. 5.

5 A.g.e.

6 Prof. Dr. Mehmed Kaplan; "Ebedî Yunus", Edebiyatımızın İçinden, s. 11.

7 —————; "Yunus Emre'den Bir Şiir", a.g.e., s. 15.

diyen O'dur. Tüm evrene kardeş gözüyle bakılmasının, Allah sevgisiyle eşit olduğunu vurgulayan Yûnus, bu tutumunun sadece evliyalıkla, ilimle, dinî uygulamalarıyla gerçekleşeceğini sananları uyarır:

Cümle yaradılmışlara bir göz ile bakmayan
Şarın evliyasıyla, hakikatta asıdır.

İnsanlar arasındaki ayrılıklar, çekişmeler, didişmeler, kin tutmalara, düşmanlıklara yol açmamalıdır. O'nun düşünce dünyasında yabancı da düşman da dosttur:

Biz kimseye kin tutmayız
Ağyar dahi dosttur bize
Kanda ıssızlık var ise
Mahalle vü şardır bize
Aşkdan haber bilenlerin
Aşk derdiyle dolanların
Küfrü insan olanların
Ayıplamam güldüğünü

İbadet, şüphesiz dinin temelidir. Ancak, Yûnus'u Yûnus yapan şüirlerinden birinde, insan gönlünü kırmanın, yapılan bütün ibadetlerin faydasını ortadan kaldıracığı vurgulanır:

Bir kez gönül yıktın ise / bu kıldığın namaz değil
Yetmiş iki millet dahi / elin yüzün yumaz değil.

Bu tutuma sahip derviş denen kâmil insanın özelliklerini de belirlemiştir, bu koca Anadolu ereni:

Derviş gönülsüz gerekir / Sevene dilsiz gerekir
Dövene elsiz gerekir / Halka beraber gerekmez.

"Özlü olduğu kadar yasa değerini de aşan ve tek söz olan (HOŞGÖRÜ) müsamaha sözcüğü bile insan oğlunun yetişemediği manevi en yükseğe sahip olan Yûnus Emre'nin ebediyen yaşamasına sebep olacaktır.

İnsanı ve insanlığı düşünen Yûnus Emre, kendisini dâima bir baskı altında tutmak suretiyle, nefesine hükmetmeyi âdeti bir görev bilmıştır:

YUNUS NEFSİNİ ÖLDÜR / BİR YOLA GELDİN İSE
NEFSİNİ ÖLDÜRMEYENLER / BU DEMİ BULMADILAR

şairinin anlamındaki nefsinin terbiye eğilimi, biraz ileri fikir gibi ise da aslında şahsi menfaatlerden uzak kalma isteğinin belirtisidir, denilebilir. Eğer insanlarda tekâmül varsa ve olmuşsa, onlardan şüphesiz iyi, güzel, doğru ve hoşgörü de kaynaklanır⁸.

Yûnus'un insanlığa bakışı, insanla başlar. İlâhi varlık ve mutluluğu da insan içinde bulmasının engin bir gönül varlığını buluruz şu deyişte:

Bu tılsımı bağlayan
Türlü dilde söyleyen
Yöre göğe sığmayan
Sığmışda bir can içinde

Çok aradım özledim
Yeri göğü aradım
Çok aradım bulamadım
Buldum insan içinde

İnsan içinde varlığa erişen Yûnus'ta, yeryüzü sevgisinin kıvılcımlarını da buluruz. Güzelliklerine âşık olduğu dünyamızda, sevgi tohumlarının ekilip biçildiği mekândır:

Ben ayımı yerde gördüm
Ne işim var gökyüzünde
Benim gözüm yerde gerek
Bana rahmet yerden yağar

Bu dünya bir gelindir
Yeşil, kızıl donanmış
İnsan böyle gelince
Bakar bakar doyamaz.

İnsanı, kendi doğası içinde sanki toplumla bir anlayışta yorumlayan Yûnus Emre'ye kimileri gibi doğrudan Batılı anlamda "hümanist" bir şâir demek mümkün değildir. Hümanizm denilen akım, şüphesiz Yûnus'tan daha önceki çağlarda ilk izlerini ortaya koymuştur. "M.Ö. 5. yüzyılda Protagas, insanın var olan ve olmayan her şeyin ölçüsü olduğunu belirtmişti. Doğu'da Konfüçyüs ve Buda inançları, tanrısal ve insancıl değerleri bağdaştırıyordu. Sokrates, insanın kendini tanıması üzerinde dururken hümanist düşüncenin temellerinden birini kurmuştu.

8 M. Aziz Bolel; Yunus Emre Hazretleri, s. 79-80.

Hıristiyanlık ve İslamlık da dinsel hümanizmanın belli başlı kavramlarını getirdi ama her iki dinin sonraki bağnaz yorumcuları hümanist değerleri çiğnemeye kalkıştılar. Yûnus Emre'ye en yakın ve hümanizması üzerinde en etkili mutasavvıf Mevlâna Celaleddin-i Rumi idi. Yûnus, Mevlâna'dan tasavvufî hümanizmanın birçok unsurlarını, Anadolu'nun başka bir manevî aydınlığı olan Taptuk Emre'den ise insancılığın heyecanını aldı⁹.

"Dört kitabın anlamını 'insan' olarak, insanı insanla barıştırmak biçiminde yorumlayan Yûnus Emre, duygu ve düşüncenin de daima kendini aramış, kendini bulmaya çalışmıştır. Kâh Adem olmuş, kâh ete kemiğe bürünmüş, Yûnus diye görünmüştür. O bilir ki herşey insan olabilmede, daha da önemlisi insan sevgisine sahip olmadadır. Bilimi sevmek, kendini bilmektir, Adem'i bilmek Allah'ı bilmek, Allah'ı sevmektir, Allah'ı sevmek de insanı ve bağlı olarak toplumu sevmektir"¹⁰.

Yûnus, kendinden çok önce yaşamış insana değer veren kişi ve düşünce sistemlerini tanımış mıydı? Bunu bilemeyiz, ama onun ümmî olmadığını, aksine oldukça geniş bir bilgi ve kültürle donandığını anlamaktayız. O'na değer veren özelliklerinden biri de İslamlığın temel alındığı insancıl düşüncüyü, Anadolu erenlerinin gönül ikliminde geliştirerek, o ana kadar kimsenin başaramadığı, O'ndan sonra da herkesin hayranlıkla izlediği bir anlayışı, Anadolu bozkırında yeşertip, yaymasıdır. Batı'da Rönesans (aydınlık) çağında ortak bir yığın çabalarıyla biçimlenen bu düşünce sistemi, tadına doyum olmaz bir Türkçeye, şiirsel boyutta Yûnus'un ölümsüz eseri olarak vücut bulmuştur. Budur Yûnus'u büyük ve önemli kılan.

"Yûnus Emre, hümanizm sentezini sadece Batıdaki uyanıştan önce yapmış olmakla değil, insanlar arasında düşmanlıkların ve bölüntülerin kol gezdiği bir çağda yaratmasıyla da hayranlığımızı kazanmıştır. Yıkıntı, kan, öç ve kin çağında Yûnus insanlar arasında kardeşliğin ve yeryüzünde barışın, birleşmenin dayanışmanın değerlerini belirtiyordu. Yûnus'un hümanizması insanın yeryüzündeki en önemli gerçek olduğu ve Tanrı'yı kendi içinde taşıdığı kavramdan başlayarak manevî yaşantının kalıplaşmış dine üstün olduğu, sevginin ve barışın en güçlü ahlakı yarattığı, insan değerine ve haysiyetine bel bağlamak gerektiği -yetmiş iki millete bir gözle bakarak- bütün dinleri ve bütün ulusları bir tutmak ve bağdaştırmak ülküsünün en dürüst ilke olduğu gibi temel hümanist düşünceleri yoğun ve ahenkli şiirlerle yaymıştır"¹¹.

İnsancıl ilişkilerde sevgi ve hoşgörünün temel olması gerektiği inancında olan Yûnus, kine, husumete, düşmanlığa set çeker. Bir kez gönül yıkan kişinin, kıldığı namazdan medet ummasının boşuna olduğunu söyleyen koca eren:

9 Talat, S. Halman; "Yunus Emre'nin Hümanizması", Hisar, S. 93, s. 3.

10 Ahmet H. Yüksel; "Yunus Emre'de Sevgi Boyutlu İletişimin Düşünsel Temelleri", Yunus Emre Sempozyumu Bildiriler, s. 105.

11 Talat S. Halman, a.g.e.

Adımız miskindir bizim
Düşmanımız kindir bizim
Biz kimseye kin tutmayız
Kamu âlem birdir bize

mesajından sonra; ayrımcılık, bölücülük karabasanlarını yok etmek için, birlik olmanın nurunu saçar:

Ko ikiliği gel birliğe yet
Bir olan canlar ayrı dölenmez.

İtalyan türkolog Prof. Dr. Ana Masala'nın dediği gibi "Yûnus'un bir başka önemi: Aşka susarken Allah'ı ve bütün insanları beraber sevmesidir. Onun mistik ruhu dünyadan uzak duran münzevi ruhu değildir. Yûnus, bütün insan yolunu gezdi, dünyanın en büyük hanımı bildi. Hz. İsa'nın ve Hallac-ı Mansur'un dertli sözünü (An-Al Hak) anladı".¹²

Yûnusumuz, "üç günlük" ya da "yalancı" diye tanımladığı dünyada insanların çatışmasına, bölünmesine akıl erdiremez:

Yalancı dünyaya konup göçenler
Ne söylerler ne bir haber verirler
Üstlerinde türlü otlar bitenler
Ne söylerler ne bir haber verirler.

Bu tür insanların çatışmalarını önlemek için sevgi temeline dayalı ilişkilerin yılmaz savunucusu olur, şâirimiz. İnsan ilişkilerinde konuşa konuşa, hoşgörülü, sevecen davranışları öger. Bir sözün savaş keseceği, az sözle çok hayırlı işler görülebileceği ileri sürülür, dizelerde. Öyleyse kavgaya, çatışmaya ne gerek vardır? Ama sözü yerinde kullanmayanlar için de, yine uyarır Yûnus:

Sözünü bilen kişinin	Söz ola kese savaşı
Yüzünü ağ ede bir söz	Söz ola kestire başı
Sözünü pişirip diyenin	Söz ola ağulu aşı
İşini sağ ede bir söz	Balıla yağ ede bir söz

Az söz erin yüküdür
Çok söz hayvan yüküdür
Bilene bu söz yeter
Sende güher var ise

12 Ana Masala, a.g.e.

Kavganın değil, barışın; kötölüğün değil iyiliğin; çirkinliğin değil güzelliğin; ayrımcılığın değil bütönlüğün, kinin, hasetin, düşmanlığın değil hoşgörünün, alçakgönüllölüğün, dostluğun sembolü, insan cevherinin özünü yakalamış bir ulu gönöl adamının erişilmesi güç düşünce âleminde ayrılırken onun sesi ile noktalamak istiyoruz:

BEN GELMEDİM DAVİ İÇİN
BENİM İŞİM SEVİ İÇİN
DOSTUN EVİ GÖNÜLLERDİR
GÖNÜLLER YAPMAĞA GELDİM.

GELİN TANIŞ OLALIM
İŞİ KOLAY KILALIM
SEVELİM SEVİLELİM
BU DÜNYA KİMSEYE KALMAZ...